

בעניין:

1. אסתר דהן, ת"ז מס' 27090034
מרח' הניצחון א', 1096/5, דימונה

2. שושנה אבו, ת"ז מס' 50538057
מרח' הניצחון א', 1090/29, דימונה

כולם ע"י ב"כ עו"ד יוחי גבע,
שמענו להמצאת כתבי בי-דין:
דרך ז'בוטינסקי 5 (בית אבגד), רמת-גן, 52520,
טל': 03-7518477 פקס': 03-7518635.

המבקשים

- נגד -

כיתן תעשיות טקסטיל בע"מ מ.ח. 0-255936-51

ת"ד 15, דימונה, 86100

המשיבה

בקשה לאישור תביעה ייצוגית

המבקשות מתכבדות בזאת להגיש לבית המשפט הנכבד, בד בבד עם הגשת התביעה העיקרית בתיק דנן ("התביעה"), בקשה לאישור התביעה כייצוגית לפי הוראות חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006 (להלן: "חוק תובענות ייצוגיות").

א. מבוא:

1. תביעה זו – והבקשה לאשרה כייצוגית – עניינן בפרשה חמורה ביותר, שנתגלה בישראל בהקשר של זיהום אוויר בחומרים מסוכנים.
2. בבדיקות פתע שנתבצעו בארובות המפעל "כיתן דימונה" שבבעלות המשיבה, נתגלו חריגות, בפליטות מזהמים מסוג גופרית דו חמצנית (SO₂), תחמוצת החנקן (NOX) וחומר חלקיקי מרחף (PM), מהתקן הקבוע ברישיון העסק של המפעל, בשיעור הנע בין עשרות למאות אחוזים מהמותר בתקן.

3. הגפרית הדו חמצנית (SO_2), הנה גז חסר צבע בעל ריח הגורם להרגשת מחנק, וגורם לאפקטים של יובש בפה, גירוי בגרון ועיניים דומעות ולהחרפת מחלות בדרכי הנשימה. ממזהם גזי זה, נוצרים חלקיקי גפרה (סולפט) בתהליכי חמצון שונים. חלקיקי הגפרה, קטנים בדרי"כ מ-3 מ"מ והם חודרים לעומק דרכי הנשימה. מחקרים אפידמיולוגיים שונים, כבר הוכיחו קשר ישיר בין רמות גבוהות של אווירוסולים של גפרה ובין עליה בתחלואה ובתמותה, בעיקר ממחלות בדרכי הנשימה ובלב. חומר זה מסווג כמזהם אוויר מקבוצת ה-CRITERIA POLLUTANTS עפ"י חוק אוויר נקי האמריקאי והנוהג המקצועי בישראל.
4. תחמוצת החנקן (NOX), חודרת, בשל מסיסותה הנמוכה יחסית במים, לעומק דרכי הנשימה, ועלולה לגרום לסימפטומים שונים של מחלות בדרכי הנשימה. בריכוזים נמוכים, גורמת לגירוי בריאות ובעיניים. בחשיפה לריכוזים גבוהים, תחמוצת החנקן משפיעות על בני האדם, בעיקר ע"י החלשת הגנות הגוף נגד מחלות נשימתיות כמו דלקת ריאות. מחקרים מראים, שילדים הם קבוצת האוכלוסייה הרגישה ביותר לחנקן דו חמצני. ילדים שנחשפו לרמות גבוהות של חנקן דו חמצני, נוטים להיות רגישים יותר לחלות בדרכי הנשימה והריאות, לפתח ברונכיטיס, שיעול מלווה בליחה ומחלות נשימתיות בכלל. חולי אסטמה רגישים לחנקן דו חמצני: גז זה מוריד את סף הרגישות שלהם לחומרים הגורמים להצרה של דרכי הנשימה (התקפי אסטמה). חשיפה אקוטית לחנקן דו חמצני, גורמת להתדרדרות בתיפקודי ריאה. חולים אסטמיים וחולי לב-ריאה רגישים במיוחד. חשיפה כרונית, מגבירה את הסיכון לחלות במחלות נשימתיות. חומר זה מסווג כמזהם אוויר מקבוצת ה-CRITERIA POLLUTANTS עפ"י חוק אוויר נקי האמריקאי והנוהג המקצועי בישראל.
5. החומר החלקיקי (PM), הנו חומר בעל מגוון הרכב כימי, והנו בגודל הקטן מ-2.5 אלפית המ"מ. חומר זה, מקורו בעיקר מפעילות אנתרופוגנית של פליטות מתעשייה, המכיל פחמן, מלחים, ופחמימנים ומתכות כבדות מסוכנות, החודרים בקלות לעומק דרכי הנשימה. מחקר סקר סיכונים שנעשה בישראל והתמקד באזורי ת"א ואשדוד, קבע שחשיפה כרונית לחלקיקים אנתרופוגניים שקוטרם קטן מ-2.5 אלפית המ"מ (מיקרון) תורמת לתמותה עודפת של 8% בקרב האוכלוסייה. חומר זה מסווג כמזהם אוויר מקבוצת ה-CRITERIA POLLUTANTS עפ"י חוק אוויר נקי האמריקאי והנוהג המקצועי בישראל.
6. המשיבה מזהמת את האוויר זה שנים, ולמרות כל ההתראות, כתב האישום והרשעתה בעובדות שנטענו בכתב האישום – ממשיכה היא לזהם את האוויר, ולהעמיד בסיכון חיים ממשי ומוחשי, את תושבי דימונה.
7. יודגש, כי בקרבה למפעל "כיתן דימונה" מתגוררים כ-33,400 תושבי דימונה. האוויר המזוהם מהמפעל משפיע כאמור על יותר משלושים אלף איש מהעיר דימונה. קבוצת התובעים בתביעה דנן מן הראוי שתכלול לפחות את הקבוצה הנ"ל.
8. המבקשות, הינן תושבות העיר דימונה, אשר התגוררו באזור במשך השנים האחרונות ונחשפו למזהמים ולרעלים אשר השתחררו לאוויר ממפעל "כיתן דימונה" במהלך אותה תקופה.
9. הבקשה מתייחסת לזיהום האוויר וחשיפת התושבים למזהמים ולרעלים בתקופה שמיום 10.5.01 ועד ליום הגשת בקשה זו (להלן – "התקופה").

10. בית המשפט הנכבד יתבקש בזאת לאשר למבקשות לנהל תביעה ייצוגית בשמה של הקבוצה כאמור, ולפסוק לכל אחד ואחד מחברי הקבוצה את הסעדים הבאים:

(א) פיצוי כספי לכל חבר בקבוצה בגין פגיעה באוטונומיה של הרצון והעמדה בסיכון בריאותי.

(ב) העמדת קרן בנוגע לכל חבר בקבוצת התובעים למטרת השגחה רפואית ("Medical Monitoring").

(ג) כל סעד אחר שייראה לביהמ"ש הנכבד כראוי בנסיבות העניין.

אך זה כללם של דברים ולהלן פירוטם:

ב. רקע עובדתי

(1) מעט על בעיית זיהום האוויר באזור הדרום

11. בעיית זיהום האוויר בישראל הינה לא פחות מאשר מכת מדינה.

12. מכת מדינה זו מתחדדת ומתחזקת כאשר מדובר על אזור בו מצוי מפעל כיתן בדימונה, ובו תעשייה מזהמת.

13. באזור זה, המצוי מאות מטרים בודדים מבתי התושבים, ממוקם מפעל בבעלות המשיבה, אשר מזהם את הסביבה, בחומרים מסוכנים, משך זמן.

- צילומי אוויר של העיר דימונה ושל המפעל, מפות ותרשימים מצ"ב **כנספחים "א-1"** – **"א-4"** לבקשה זו.

14. בחודש אוקטובר 2007, פורסם ע"י משרד הבריאות, הדו"ח המקיף שנערך ביחס למיפוי תחלואת הסרטן והמחלות הממאירות בישראל, בחלוקה גיאוגרפית לנפות, בדבר נתוני 2001-2005.

- העתק הדו"ח מצ"ב **כנספח "ב"** לבקשה זו.

15. הדוח קובע כי החל משנת 2001 ועד לשנת 2005, תחלואת הסרטן והמחלות הממאירות באזור הדרום, ובכללו העיר דימונה עלתה ב- 26% יותר מכל אזור אחר, הן בקרב הנשים והן בקרב הגברים.

16. ביום 7.8.07, פרסמה עמותת אדם טבע ודין, מאמרה, ובו מבארת היא, מהם מזהמי האוויר הנפוצים, ובין היתר מפרט היא, על המזהמים כדלהלן:

- א. גפרית דו חמצנית.
- ב. חלקיקים.
- ג. תחמוצת חנקן.

- פרסום אדם טבע ודין בדבר מזהמים מצ"ב כנספח "ג" לבקשה זו.

17. ביום 30.1.05, פרסם השר לאיכות הסביבה, דאז, מר שלום שמחון, הודעת דובר משרד מטעמו.

- הודעת דובר המשרד לאיכות הסביבה מצ"ב כנספח "ד" לבקשה זו.

18. בין היתר הדגיש השר:

"כי קיצוץ בתקציב המשרד לאיכות הסביבה משמעותו: פגיעה אנושה ביכולת המשרד להיאבק מול מפעלי התעשייה המזהמים... ובמאבק לצמצום זיהום האוויר בישראל ממנו מתים מעל ל- 1000 איש מידי שנה...".

19. וועדת מומחים בינלאומית, כתבה בשנת 2006, דו"ח בקשר לבריאות הסביבה בישראל.

- תקציר הדו"ח מצ"ב כנספח "ה" לבקשה זו.

20. המומחים, שהנם מהמומחים הגדולים ביותר בעולם, בנושא של זיהום סביבה, קבעו בין היתר את הממצאים הבאים:

"...הוועדה מעריכה כי קיים בישראל קשר משמעותי בין תחלואה וגורמים סביבתיים. הוועדה סבורה כי בישראל חסר הניסיון הנדרש לכימות רמת התחלואה הנובעת מגורמים אלו, וחסרה המומחיות הרצויה ומדיניות סביבתית ובריאותית מקיפה לצמצום נזקים בריאותיים הנגרמים ממפגעים סביבתיים".

21. ביום 22.4.07, פרסם המרכז למחקר ומידע של הכנסת, מחקר, הנושא את הכותרת **"התמודדות כוללת עם זיהום אוויר בחקיקה של ארה"ב, של האיחוד האירופי ושל ישראל"**.

- העתק הדוח מצ"ב כנספח "ו" לבקשה זו.

22. ביום 19.12.07, פורסמה כתבה בעיתון האלקטרוני YNET הנושאת את הכותרת **"השר להגנת הסביבה: אין לנו כוח נגד המזהמים"**.

בכתבה זו, מבהיר השר עזרא, שהנו השר להגנת הסביבה, בזמנים הרלוונטיים לתובענה זו, בתשובה לשאלתא בכנסת, כי אין ביכולת המשרד, באופן מעשי, להוציא מן הכוח אל הפועל הליכים משפטיים ו/או גביית קנסות כנגד מפעלים מזהמים.

- העתק הכתבה מצ"ב כנספח "ז" לבקשה זו.

23. מכל האמור עולה, כי גם מבחינה של יעילות כלכלית, הרי שזיהום האוויר גורם נזק כלכלי עצום למשק הישראלי וזאת בין השאר בשל עלויות הטיפול במחלות הקשורות לזיהום.

24. אחת הבעיות הקיימות היא, כי התקנים במדינת ישראל הינם מקלים מידי עם המזהמים ביחס למקובל במדינות העולם המערבי. קיימים בנוסף חומרים מסכנים רבים שאין להם תקן ואשר אינם נבדקים. בנוסף וכאמור בנספח ז' דלעיל, הרי שקיימות בעיות של תת-אכיפה מצד רשויות הפיקוח.

על רקע האמור לעיל, קיימת חשיבות עליונה לוודא שהמזהמים בישראל לא יחרגו מהאיסורים המוטלים עליהם, שהם כאמור איסורים מקלים.

25. אחת הבעיות המונעות אכיפה יעילה של התקנים והמגבלות על זיהום האוויר, היא כי למפעלים משתלם כלכלית לזהם את האוויר. בהעדר ענישה מספקת וללא שיאותרו מרבית מקרים של חריגות מתקנים, קיים תמריץ אינהרנטי לכל מפעל ומפעל לחרוג מתקנים ובכך להשיא את רווחיו תוך הימנעות מנקיטה באמצעי זהירות שעלותם רבה.

26. אם נניח למשל כי התועלת הכספית למפעל המזהם מאי-נקיטת אמצעי זהירות נדרשים הינה 25 מיליון ש"ח בשנה, והסיכוי כי המפעל ייתפס הינו 10% - ברי כי במקרה כזה למפעל יהא משתלם לזהם אם במידה וייתפס הוא יידרש לשלם סך הפחות מ-250 מיליון ש"ח, כפי שמודגם להלן במסגרת טבלה מס' 1.

טבלה מס' 1 – תחשיב סיכונים ע"י מפעל מזהם

עלות אמצעי זהירות	סיכויי התפיסה	סך פיצוי במקרה של תפיסה	תוחלת הנזק למפעל	האם ינקטו אמצעי זהירות?
25 מיליון	10%	50 מיליון	5 מיליון	לא
25 מיליון	10%	150 מיליון	15 מיליון	לא
25 מיליון	10%	300 מיליון	30 מיליון	כן

27. במצב הדברים הקיים, בהעדר אכיפה מספקת, זיהום האוויר הינו משתלם. **מצב דברים זה ביכולתה של התובענה הייצוגית למנוע**. כעת, ובמיוחד כעת, הגיעה העת לעשות שימוש בכלי הייצוגית על מנת

לשנות את המשוואה ולהפוך את הזיהום לבתי משתלם מבחינה כלכלית. כעת, הגיעה העת לממש את האמרה: "המזהם ישלם".

28. כפי שיובהר להלן, תביעה זו מוגשת כנגד אחד מהמזהמים הגרועים מכולם, אשר רק פיצוי משמעותי בסך מאות מיליונים יגרום לו, ולכמותו, לשנות מדרכיהם ולחדול מסיכון חייהם של תושבי אזור נפת דימונה בפרט, והנגב בכלל.

(2) פרטים עובדתיים בנוגע לפעילות המשיבה

29. המשיבה, הינה חברת ענק לה חברת אם, וחברות אחרות רבות אחרות, ואשר עיסוקה המוצהר הינו ייצור מוצרי טקסטיל.

30. תיק המוצרים של החברה כולל מוצרים רבים. לחברה מספר רב של לקוחות, בפיזור גדול על פני מדינות רבות בעולם, ועפ"י הצהרותיה, מייצאת היא בסך של 33 מיליוני דולרים בשנה.

- פרטים בדבר המשיבה מצ"ב כנספח "ח" לבקשה זו.

31. במרכז פעילותה, מפעילה המשיבה את המפעל הידוע בשם "כיתן דימונה" (להלן: "המפעל" או "מפעל כיתן דימונה"). המדובר במפעל לייצור מוצרי טקסטיל.

32. כאמור המשיבה מוכרת את תוצרתה ברחבי במדינות רבות בעולם.

33. המשיבה מזהמת באופן יוצר דופן, תוך סיכון חיי אדם יום ביומו את כלל אוכלוסיית נפת דימונה.

34. כאמור, החומרים אותם פולטת כל יום המשיבה, ובכמויות ניכרות ביותר, בהתאם לבדיקות הפתע שנעשו במפעל כיתן דימונה, הנם מהמסוכנים ביותר, והנם מוגדרים כרעלנים ברמה גבוהה ביותר, וכדלהלן:

35. הגפרית הדו חמצנית (SO₂), הנה גז חסר צבע בעל ריח הגורם להרגשת מחנק, וגורם לאפקטים של יובש בפה, גירוי בגרון ועיניים דומעות ולהחרפת מחלות בדרכי הנשימה. ממוזהם גזי זה, נוצרים חלקיקי גפרה (סולפט) בתהליכי חמצון שונים. חלקיקי הגפרה, קטנים בדר"כ מ- 3 מ"מ והם חודרים לעומק דרכי הנשימה. מחקרים אפידמיולוגיים שונים, כבר הוכיחו קשר ישיר בין רמות גבוהות של אווירוסולים של גפרה ובין עליה בתחלואה ובתמותה, בעיקר ממחלות בדרכי הנשימה ובלב. חומר זה מסווג כמוזהם אויר מקבוצת ה- CRITERIA POLLUTANTS עפ"י חוק אוויר נקי האמריקאי והנוהג המקצועי בישראל.

36. תחמוצת החנקן (NO_x), חודרת, בשל מסיסותה הנמוכה יחסית במים, לעומק דרכי הנשימה, ועלולה לגרום לסימפטומים שונים של מחלות בדרכי הנשימה. בריכוזים נמוכים, גורמת לגירוי בריאות ובעיניים. בחשיפה לריכוזים גבוהים, תחמוצת החנקן משפיעות על בני האדם, בעיקר ע"י החלשת

הגנות הגוף נגד מחלות נשימתיות כמו דלקת ריאות. מחקרים מראים, שילדים הם קבוצת האוכלוסייה הרגישה ביותר לחנקן דו חמצני. ילדים שנחשפו לרמות גבוהות של חנקן דו חמצני, נוטים להיות רגישים יותר לחלות בדרכי הנשימה והריאות, לפתח ברונכיטיס, שיעול מלווה בליחה ומחלות נשימתיות בכלל. חולי אסטמה רגישים לחנקן דו חמצני: גז זה מוריד את סף הרגישות שלהם לחומרים הגורמים להצרה של דרכי הנשימה (התקפי אסטמה). חשיפה אקוטית לחנקן דו חמצני, גורמת להתדרדרות בתיפקודי ריאה. חולים אסטמטיים וחולי לב-ריאה רגישים במיוחד. חשיפה כרונית, מגבירה את הסיכון לחלות במחלות שימתיות. חומר זה מסווג כמזהם אויר מקבוצת ה-CRITERIA POLLUTANTS עפ"י חוק אוויר נקי האמריקאי והנהוג המקצועי בישראל.

37. **החומר החלקיקי (PM)**, הנו חומר בעל מגוון הרכב כימי, והנו בגודל הקטן מ- 2.5 אלפית המ"מ. חומר זה, מקורו בעיקר מפעילות אנתרופוגנית של פליטות מתעשייה, המכיל פחמן, מלחים, ופחמימנים ומתכות כבדות מסוכנות, החדרים בקלות לעומק דרכי הנשימה. מחקר סקר סיכונים שנעשה בישראל והתמקד באזורי ת"א ואשדוד, קבע שחשיפה כרונית לחלקיקים אנתרופוגניים שקוטרם קטן מ- 2.5 אלפית המ"מ (מיקרון) תורמת לתמותה עודפת של 8% בקרב האוכלוסייה. חומר זה מסווג כמזהם אויר מקבוצת ה-CRITERIA POLLUTANTS עפ"י חוק אוויר נקי האמריקאי והנהוג המקצועי בישראל.

- עותק רלוונטי מועדת החומרים המסרטנים מצ"ב **כנספח "ט-1" – "ט-3"** לבקשה זו.

38. בהתאם לידוע למבקשות, הרי שהמשיבה חתמה ביום 21.9.99 על האמנה ליישום תקנים בדבר פליטת מזהמים לאוויר.

- העתק האמנה מצ"ב **כנספח "י"** לבקשה זו.

- העתק אישור חתימת המשיבה על האמנה מצ"ב **כנספח "יא"** לבקשה זו.

39. ביום 5.3.97, נקבעו תנאי איכות הסביבה לקיום רישיון העסק של המשיבה.

40. כפי שיובהר להלן, המשיבה לא נקטה את אמצעי הזהירות הדרושים על-מנת להבטיח מניעה של פליטת חומרים רעילים בכמויות חריגות מהמפעל.

41. בדיוק להפך, המשיבה נתנה דרור למעשיה, ובפועל זיהמה את האוויר, וחרגה בחריגות הנעות בן עשרות למאות אחוזים, ובכך סכנה ועודה מסכנת היא את תושבי העיר דימונה, והאזור כולו.

42. יודגש, כי מפעל כיתן דימונה, מצוי **בצמוד לעיר דימונה, במרחק של מאות מטרים בודדים**, ותושבי דימונה, סובלים במיוחד מפליטת החומ"ס. האוויר המזוהם מהמפעל משפיע למעשה על כל תושבי העיר דימונה.

43. מתוך כל האמור לעיל, לרבות כלל הראיות, עולה כי האוויר המזוהם היוצא ממפעל כיתן דימונה משפיע על כל תושבי העיר.

להלן טבלה הכוללת את העיר דימונה אשר אליה צמוד המפעל, מספר התושבים ומרחק מהמפעל:

טבלה מס' 2 – מרחק היישוב ממפעל "כיתן דימונה"

שם ישוב	מרחק מהמפעל	כמות אוכלוסין מוערכת
דימונה	250 מ' – 2,700 מ'	33,400 איש

44. ביום 6.8.00, גרם המפעל לאירוע זיהום אוויר חמור, אשר זיהם באופן חמור בפיח את בתיים של תושבי הסביבה.

45. במהלך שנת 2000 נערכו בדיקות פתע בארובות מפעל כיתן דימונה, ובבדיקות הפתע נתגלה מה שתושבי האזור וארגוני איכות הסביבה ידעו זה מכבר: כי מפעל כיתן דימונה, משחרר לאוויר כמויות מסוכנות ורבות של חומרים מסוכנים רעילים.

46. כאמור, המשרד לאיכות הסביבה, המוגבל באופן אנוש, במצבת כ"א, ובפקחים ובודקים מטעמו, מצא לנכון בכל זאת, לבדוק בבדיקות פתע את מפעל המשיבה בדימונה, ואכן, באותן בדיקות, עלה כי המשיבה מזהמת גם מזהמת את הסביבה, ובעיקר פולטת חומ"ס לאוויר, תוך סיכון בריאות תושבי העיר דימונה.

47. בדיקות המשרד לאיכות הסביבה, נעשות רק בכמה ימים בודים בשנה, ומעצם העובדה, כי דווקא בימים שבהם ביצע המשרד את בדיקות הפתע, נמצאו חריגות של שחרור חומ"ס לאוויר – הרי שניתן רק לשער, מה פולט מפעל המשיבה לאוויר, ביתר הימים בשנים האחרונות – שבהן לא בוצעו בדיקות פתע.

48. החל משנת 2002, המשרד להגנת הסביבה, מבצע את בדיקות הפתע עפ"י נוהל בדיקות מזהמי אוויר בארובה.

- מצ"ב נוהל הבדיקות שהוצא ע"י המשרד להגנת הסביבה ביחס לבדיקות מזהמי אוויר מצ"ב **כנספח "יב"** לבקשה זו.

49. ביום 3.12.00 נמצאה חריגה של 275%, של המזהם חומר חליקיקי מרחף, מהמותר, באמנה וברישיון העסק של המשיבה.

50. ביום 3.12.00 נמצאה חריגה של 101%, של החומר המסוכן גופרית דו חומצנית, מהמותר, באמנה וברישיון העסק של המשיבה.

51. ביום 3.12.00 נמצאה חריגה של 284%, של המזהם חומר חליקי מרחף, מהמותר, באמנה וברישיון העסק של המשיבה.
52. ביום 20.12.00, שלח המשרד לאיכות הסביבה (כשמו דאז), התראה לפי סעיף 14 לחוק רישוי עסקים, לפיו, בין היתר:
- א. המפעל לא עמד ברמות הפליטה שהותרו לו ברישיון העסק של חלקיקים מדוודי הקיטור.
  - ב. המפעל לא התקין מדי אטימות בארובות דוודי המפעל.
  - ג. המפעל לא עמד ברמות הפליטה שהותרו לו ברישיון העסק, ביחס ל- so_2 ול- NOX .
  - ד. המפעל לא ביצע בדיקות בארובות מתקני היצור.
  - ה. המפעל חרג מערכי הסף שנקבעו בתנאי רישיון העסק.
53. למרות ההתראה והפניות שנעשו למפעל ע"י המשרד להגנת הסביבה, הרי שהמשיבה המשיכה לזהם את הסביבה ואת תושבי העיר דימונה, זאת באופן חמור.
54. ביום 20.5.01 אירע אירוע זיהום בחומ"ס נוסף במפעל. אירוע זיהום האוויר הבלתי סביר והחזק, הביא לתלונות וזעקות שבר של תושבי הסביבה, שכן באירוע זה, זיהום האוויר והפיח שנפלט מהמפעל, חדר לדירות המגורים של תושבי הסביבה.
55. אף בשנת 2001 נערכו בדיקות פתע בארובות מפעל כיתן דימונה, ואף בבדיקות הפתע הנוספות, הוברר כי מפעל כיתן דימונה, ממשיך לשחרר לאוויר כמויות מסוכנות ורבות של חומרים מסוכנים רעילים.
56. ביום 21.9.01 נמצאה חריגה של 380%, של המזהם חומר חליקי מרחף, מהמותר, באמנה וברישיון העסק של המשיבה.
57. ביום 21.9.01 נמצאה חריגה של 97%, של החומר המסוכן גופרית דו חומצנית, מהמותר, באמנה וברישיון העסק של המשיבה.
58. ביום 13.11.01 נמצאה חריגה של 216%, של המזהם חומר חליקי מרחף, מהמותר, באמנה וברישיון העסק של המשיבה.
59. ביום 13.11.01 נמצאה חריגה של 52%, של החומר המסוכן גופרית דו חומצנית, מהמותר, באמנה וברישיון העסק של המשיבה.
60. ביום 13.11.01 נמצאה חריגה של 68%, של החומר המסוכן תחמוצת חנקן, מהמותר, באמנה וברישיון העסק של המשיבה.

61. ביום 13.11.01 נמצאה חריגה של 308%, של המזהם חומר חליקיקי מרחף, מהמותר, באמנה וברישיון העסק של המשיבה.
62. ביום 13.11.01 נמצאה חריגה של 42%, של החומר המסוכן גופרית דו חומצנית, מהמותר, באמנה וברישיון העסק של המשיבה.
63. ביום 13.11.01 נמצאה חריגה של 28%, של החומר המסוכן תחמוצת חנקן, מהמותר, באמנה וברישיון העסק של המשיבה.
64. ביום 13.11.01 נמצאה חריגה של 200%, של המזהם חומר חליקיקי מרחף, מהמותר, באמנה וברישיון העסק של המשיבה.
65. ביום 13.11.01 נמצאה חריגה של 23%, של החומר המסוכן גופרית דו חומצנית, מהמותר, באמנה וברישיון העסק של המשיבה.
66. ביום 13.11.01 נמצאה חריגה של 40%, של החומר המסוכן תחמוצת חנקן, מהמותר, באמנה וברישיון העסק של המשיבה.
67. ביום 13.11.01 נמצאה חריגה של 270%, של המזהם חומר חליקיקי מרחף, מהמותר, באמנה וברישיון העסק של המשיבה.
68. ביום 13.11.01 נמצאה חריגה של 28%, של החומר המסוכן גופרית דו חומצנית, מהמותר, באמנה וברישיון העסק של המשיבה.
69. ביום 13.11.01 נמצאה חריגה של 24%, של החומר המסוכן תחמוצת חנקן, מהמותר, באמנה וברישיון העסק של המשיבה.

- דו"ח בדיקות פתע בארובות לשנת 2001 של המשרד להגנת הסביבה מצ"ב **כנספת**
"יג" לבקשה זו.

70. ביום 27.1.02, נשלחה למפעל ע"י המשרד להגנת הסביבה, התראה נוספת לפי סעיף 14 לחוק רישוי עסקים, בגין זיהום אויר חזק ובלתי סביר שנפלט מהמפעל וחדר לדירות המגורים ולבית הספר שבסמוך למפעל.
71. בערב שבת ה-18.7.03 בסמוך לשעה 21:00, נגרם זיהום אוויר חמור ובלתי סביר, ופליטת פיח וריח חריף ממפעל המשיבה, אשר גרמו להפרעה של ממש ולקשיי נשימה לתושבי שכונות המגורים שבקרבת המפעל. הזיהום האמור הביא לתלונות רבות ואף לעצומה אשר נחתמה ע"י עשרות תושבי

הסביבה ונשלחה על ידם לראש עיריית דימונה, בגין זיהום אויר רציף ומתמשך, ובגין פיה שנפלט מהמפעל, אשר גרם להם לקשיי נשימה, זיהם את האוויר ואת הדירות שבסמוך למפעל.

72. גם אז, למרות ההתראות והפניות שנעשו למפעל ע"י המשרד להגנת הסביבה, הרי שהמשיבה המשיכה לזיהם את הסביבה ואת תושבי העיר דימונה, זאת באופן חמור.

73. הואיל וכך, הגיש המשרד לאיכות הסביבה ביום 11.1.04, כתב אישום כנגד המשיבה.

- העתק כתב האישום מצ"ב כנספח "יד" לבקשה זו.

74. האמת, כנראה שאף כתב האישום לא ממש הטריד את המשיבה, שכן, היא המשיכה בדרכה, וזיהמה בחומ"ס, שוב ושוב את העיר דימונה, על כל תושביה.

75. אף בשנת 2005 נערכו בדיקות פתע בארובות מפעל כיתן דימונה, ואף בבדיקות הפתע הנוספות, הוברר כי מפעל כיתן דימונה, ממשיך לשחרר לאוויר כמויות מסוכנות ורבות של חומרים מסוכנים רעילים.

76. ביום 18.1.05 נמצאה חריגה של 188%, של המזהם חומר חליקיקי מרחף, מהמותר, באמנה וברישיון העסק של המשיבה.

77. ביום 18.1.05 נמצאה חריגה של 62%, של החומר המסוכן תחמוצת חנקן, מהמותר, באמנה וברישיון העסק של המשיבה.

78. ביום 18.1.05 נמצאה חריגה של 182%, של המזהם חומר חליקיקי מרחף, מהמותר, באמנה וברישיון העסק של המשיבה.

79. ביום 18.1.05 נמצאה חריגה של 75%, של החומר המסוכן תחמוצת חנקן, מהמותר, באמנה וברישיון העסק של המשיבה.

80. ביום 18.1.05 נמצאה חריגה של 207%, של המזהם חומר חליקיקי מרחף, מהמותר, באמנה וברישיון העסק של המשיבה.

81. ביום 18.1.05 נמצאה חריגה של 238%, של המזהם חומר חליקיקי מרחף, מהמותר, באמנה וברישיון העסק של המשיבה.

- נתוני בדיקות פתע בארובות לשנת 2005 של המשרד להגנת הסביבה מחוז דרום מצ"ב כנספח "טו" לבקשה זו.

- דו"ח בדיקות פתע בארובות לשנת 2005 של המשרד להגנת הסביבה מצ"ב כנספח "טז" לבקשה זו.

82. ביום 2.4.08, הודתה המשיבה בעובדות המתוארות בכתב האישום, והורשעה במלוא העובדות המתוארות בכתב האישום.

83. בין היתר קבע ביהמ"ש:

"כתב האישום מפרט באריכות את הפעולות שנעשו ע"י הנאשמת בין שנת 1997 ועד לשנת 2003, שבמהלכן הפרה הנאשמת את תנאי רישיון העסק וכתוצאה ממעשיה נגרם זיהום אויר חזק, נמצאו שפכים וחומרים נזליים, שזרמו מחוץ למפעל בתעלות ניקוז פתוחות תוך לכלוך ברות הרבים וזיהום מי תהום, נגרם זיהום חמור של אויר כתוצאה מפליטה של חומרים דלקים, שגרמו לפליטת פיח וריח חריף. כל הפעולות הללו נעשו באופן שיש בו להוות סכנה ממשית לסביבה ולבריאות הציבור".

- העתק פרוטוקול מיום 2.4.08 מצ"ב כנספח "יז" לבקשה זו.

- העתק הודעת המשרד להגנת הסביבה מיום 6.4.08 מצ"ב כנספח "יח" לבקשה זו.

- העתק הודעת המשרד להגנת הסביבה מיום 7.4.08 מצ"ב כנספח "יט" לבקשה זו.

84. מצב דברים זה אין לקבל: ביהמ"ש הנכבד יתבקש להורות למשיבה לפצות את תושבי האזור בפיצוי משמעותי בגין הפגיעה באוטונומיה וההעמדה בסיכון בריאותי, וכמו כן בגין הוצאות פיקוח רפואי ("Medical Monitoring").

ג. הטיעון המשפטי

א. כללי

85. חוק תובענות ייצוגיות – שנכנס לתוקף בעת האחרונה – נועד להסדיר באופן ממצה את הדינים החלים על הגשת תביעות ייצוגיות בישראל.

86. המטרות שביסוד החוק מפורטות בו בסעיף 1, וכוללות בין השאר את המטרות של **'אכיפת הדין והרתעה מפני הפרתו', 'מימוש זכות הגישה לבית המשפט', 'מתן סעד הולם לנפגעים מהפרת הדין' וכן 'ציהול יעיל, הוגן וממצה של תביעות'.**

87. חוק תובענות ייצוגיות מתיר הגשת תביעה ייצוגית בעניינים המנויים בתוספת השניה לחוק, או בעניינים בהם נקבע בהוראת חוק מפורשת כי ניתן להגיש תביעה ייצוגית. כאמור בסעיף 3(א) לחוק:

" לא תוגש תובענה ייצוגית אלא בתביעה כמפורט בתוספת השניה או בענין שנקבע בהוראת חוק מפורשת כי ניתן להגיש בו תובענה ייצוגית"

88. התוספת השניה לחוק כוללת רשימה של אותם עניינים בהם ניתן להגיש תביעה ייצוגית. לענייננו, העילה הקבועה בסעיף 3 לתוספת היא הרלוונטית.

"תביעה בקשר למפגע סביבתי נגד גורם המפגע; לענין זה, "גורם המפגע", "מפגע סביבתי" - כמשמעותם בחוק למניעת מפגעים סביבתיים."

89. חוק תובענות ייצוגיות מתיר כיום הגשת תביעות ייצוגיות בקשר למפגע סביבתי.

90. המדובר הוא בהסדר מרחיב לעומת המצב החקיקתי שהיה קיים טרם חקיקת חוק תובענות ייצוגיות, שכן בעבר ניתן היה להגיש תובענה ייצוגית בהקשר זה רק מכוח החוק למניעת מפגעים סביבתיים (תביעות אזרחיות), התשנ"ב 1992, אשר בעיקרון הגביל את הסעדים אותם רשאי לבקש התובע הייצוגי לסעד של הוצאת צו מניעה (סעיף 10 לחוק) (ראה בהקשר זה רע"א 3126/00 מדינת ישראל נ' א.ש.ת. ניהול פרויקטים וכוח אדם בע"מ פ"ד נז (3) 220).

91. המשמעות היא שכיום ניתן להגיש תובענה ייצוגית בקשר למפגע סביבתי, כמשמעותו בחוק מפגעים סביבתיים, גם בגין הפרתם של דברי חקיקה נוספים ובכללם כמובן פקודת הנוזיקין, וכן לתבוע את הסעדים המוקנים לתובע היחיד מכוח אותם דינים, במסגרת ההליך הייצוגי.

92. סעיף 4 לחוק קובע את רשימת הזכאים להגיש בקשה לאישור תביעה ייצוגית. לענייננו, רלוונטי סעיף 4(א)(1) לחוק:

" אדם שיש לו עילה בתביעה או בענין כאמור בסעיף 3(א), המעוררת שאלות מהותיות של עובדה או משפט המשותפות לכלל החברים הנמנים עם קבוצת בני אדם – בשם אותה קבוצה;"

93. כלומר, על מנת להיות זכאי להגיש בקשה לאישור תביעה ייצוגית, יש להוכיח קיומה של זכות תביעה באחד העניינים המנויים בתוספת השניה, וכן להראות כי התביעה מעוררת שאלות מהותיות של עובדה ומשפט המשותפות לכלל חברי קבוצת התובעים.

94. ליישום ענייננו, על המבקשות להראות כי עומדת להן עילת תביעה בקשר למפגע סביבתי, וכי עילת התביעה מעוררת שאלות משותפות של עובדה ומשפט לכלל חברי קבוצת התובעים.

95. בהקשר להוכחת הנזק, החוק קובע כי די בהוכחת גרימה של נזק ברמה לכאורית. כאמור בסעיף 4(ב)(1) לחוק:

"בבקשה לאישור שהוגשה בידי אדם כאמור בסעיף קטן 1(א) – די בכך שהמבקש יראה כי לכאורה נגרם לו נזק."

96. סעיף 20(ה) לחוק קובע במפורש כי הגם שאין לפסוק פיצוי בתביעה ייצוגית ללא הוכחת נזק, הרי שאין מניעה לתבוע פיצוי בגין נזק שאינו ממוני :

"בית המשפט לא יפסוק בתובענה ייצוגית פיצויים בלא הוכחת נזק, למעט בתביעה כמפורט בפרט 9 בתוספת השניה, ואולם אין באמור כדי למנוע פסיקת פיצויים בשל נזק שאינו נזק ממוני."

97. התנאים לאישור תביעה ייצוגית מנויים בסעיף 8(א) לחוק, הקובע כי :

8. **(א) בית המשפט רשאי לאשר תובענה ייצוגית, אם מצא שהתקיימו כל אלה :**

- (1) התובענה מעוררת שאלות מהותיות של עובדה או משפט המשותפות לכלל חברי הקבוצה, ויש אפשרות סבירה שהן יוכרעו בתובענה לטובת הקבוצה ;**
- (2) תובענה ייצוגית היא הדרך היעילה וההוגנת להכרעה במחלוקת בנסיבות הענין ;**
- (3) קיים יסוד סביר להניח כי ענינם של כלל חברי הקבוצה ייוצג וינוהל בדרך הולמת ; הנתבע לא רשאי לערער או לבקש לערער על החלטה בענין זה ;**
- (4) קיים יסוד סביר להניח כי ענינם של כלל חברי הקבוצה ייוצג וינוהל בתום לב.**

98. בהתאם להוראות שפורטו לעיל, הרי שהדיון משלב זה יחולק לשני שלבים. **בשלב הראשון**, נראה כי עומדת למבקשות עילת תביעה אישית כנגד המשיבה, וכי נגרם להן לכאורה נזק שאינו ממוני. **בשלב השני**, נעמוד על התקיימות התנאים לאישור התביעה כייצוגית המנויים בסעיף 8 לחוק.

ב. קיום עילת תביעה אישית

99. תביעה זו היא בעיקרה תביעה נזיקית, ועילות התביעה העומדות למבקשים הן מכוח פקודת הנוזיקין, תשכ"ח 1968.

100. כבר מבראשית יש להבהיר כי חוק למניעת מפגעים סביבתיים (תביעות אזרחיות) תשנ"ב-1992, המכיל הוראות שעניינן מפגעים סביבתיים, קובע במפורש, בסעיף 17 לחוק, כי **"הוראות חוק זה באות להוסיף על הוראות כל חיקוק אחר ולא לגרוע מהן"**. מכאן, שאין כל מניעה לתבוע בתביעה נזיקית בהקשר של מפגע סביבתי.

101. כפי שיפורט להלן, למבקשות עומדות עילות תביעה כנגד המשיבות מכוח עוולת רשלנות, הפרת חובה חקוקה וכן מטריד ליחיד.

(1) עוולת הרשלנות

102. סעיף 35 לפקודת הנזיקין קובע באופן הבא:

”עשה אדם מעשה שאדם סביר ונבון לא היה עושה באותן נסיבות, או לא עשה מעשה שאדם סביר ונבון היה עושה באותן נסיבות, או שבמשלח יד פלוני לא השתמש במיומנות, או לא נקט מידת זהירות, שאדם סביר ונבון וכשיר לפעול באותו משלח יד היה משתמש או נוקט באותן נסיבות — הרי זו התרשלות; ואם התרשל כאמור ביחס לאדם אחר, שלגביו יש לו באותן נסיבות חובה שלא לנהוג כפי שנהג, הרי זו רשלנות, והגורם ברשלנותו נזק לזולתו עושה עוולה.”

סעיף 36 מוסיף בהקשר זה:

החובה האמורה בסעיף 35 מוטלת כלפי כל אדם וכלפי בעל כל נכס, כל אימת שאדם סביר צריך היה באותן נסיבות לראות מראש שהם עלולים במהלכם הרגיל של דברים להיפגע ממעשה או ממחדל המפורשים באותו סעיף.

103. עוולת הרשלנות מורכבת משלושה יסודות: קיום חובת זהירות, הפרת חובת הזהירות וגרימה של נזק, ראה ע"א 145/80 ועקנין נ' המועצה המקומית בית שמש, פ"ד לז(1) 113, 122.

104. לעניין קיומה של חובת זהירות איש לא יחלוק כי המשיבה חבה בחובת זהירות, הן מושגית והן קונקרטיית, כלפי התושבים המתגוררים בסביבת המפעל, ובמסגרת זאת עליה לנקוט באמצעי הזהירות הנדרשים על מנת למנוע אירועים העשויים לגרום נזק – פיזי, ממוני, או בלתי ממוני – לתושבי האזור.

איש לא יחלוק כי היקפה של חובת הזהירות מושפע, בין היתר, מההוראות הקבועות בתקנים השונים המחייבות את המשיבה.

105. המשיבה חבות בחובת זהירות, מושגית וקונקרטיית, גם כלפי המבקשות.

106. בעניין ועקנין, נקבע כי קיומה של חובת זהירות מושגית וקונקרטיית נקבעות בהתאם למבחן הצפיות, במסגרתו יש לבחון האם אדם סביר מסוגל לצפות את הנזקים שנגרמו.

107. לענייננו, איש לא יחלוק כי ניתן לצפות את האפשרות לפגיעה באוטונומיה והעמדה בסיכון בריאותי, שמקורה בהיחשפות לא רצונית לאוויר מזוהם שלא כדון, של המבקשות ושל יתר חברי הקבוצה, כמו גם את האפשרות כי המבקשות וחברי הקבוצה יזקקו לפיקוח רפואי, כמפורט להלן.

108. עניין הפרת חובת הזהירות, הרי שאין כל ספק כי האירועים נשוא תובענה ייצוגית זו הינם פועל יוצא של התרשלות של המשיבה.

109. אין זה מתיישב עם הגיון בריא כי כמות כה רבה של חומרים מסוכנים ורעילים – העולה על שיעור של בין עשרות אחוזים לבין מאות אחוזים מהמותר ע"פ תקן - תצא מהמפעל מקום בו נקטו כל אמצעי הזהירות הנדרשים על מנת למנוע זאת.

110. זאת ועוד. במקרה זה, חל ללא כל שמץ של ספק הכלל המדבר על העברת חובת הראיה במקרים בהם "הדבר מעיד בעד עצמו", כאמור בסעיף 41 לפקודת הנזיקין:

"בתובענה שהוגשה על נזק והוכח בה כי לתובע לא היתה ידיעה או לא היתה לו יכולת לדעת מה היו למעשה הנסיבות שגרמו למקרה אשר הביא לידי הנזק, וכי הנזק נגרם על ידי נכס שלנתבע היתה שליטה מלאה עליו, ונראה לבית המשפט שאירוע המקרה שגרם לנזק מתיישב יותר עם המסקנה שהנתבע לא נקט זהירות סבירה מאשר עם המסקנה שהוא נקט זהירות סבירה — על הנתבע הראיה שלא היתה לגבי המקרה שהביא לידי הנזק התרשלות שיחוב עליה."

111. לענייננו, איש לא יחלוק כי המפעל ממנו נפלטו החומרים המזהמים ורעילים מצוי בשליטת של המשיבה, וכי למבקשות אין כל יכולת לדעת בדבר הגורם לפליטת החומרים דלעיל.

112. מטבעם של דברים, מתיישבת פליטת חומרים רעילים בין עשרות אחוזים לבין מאות אחוזים מהמותר עם המסקנה כי המשיבה לא נקטה זהירות סבירה, וזו בלשון המעטה.

113. נוסף על האמור, הרי שנטל הראיה להוכיח כי רשלנות לא התקיימה עובר אל המשיבות מכוח סעיף 39 לפקודת הנזיקין שעניינו חובת ההוכחה ברשלנות לגבי דברים מסוכנים. כאמור בסעיף:

בתובענה שהוגשה על נזק והוכח בה שהנזק נגרם על ידי דבר מסוכן, למעט אש או חיה, או על ידי שנמלט דבר העלול לגרום נזק בהימלטו, וכי הנתבע היה בעלו של הדבר או ממונה עליו או תופש הנכס שמתוכו נמלט הדבר — על הנתבע הראיה שלא היתה לגבי הדבר המסוכן או הנמלט התרשלות שיחוב עליה.

114. לענייננו, החומרים הרעילים דלעיל "נמלטו" ממפעל המשיבה המצוי בשליטתה המלאה, ומכאן שיש תחולה גם לסעיף זה.

115. זאת ועוד, המבקשות תיטענה כי הודאתה של המשיבה במסגרת ההליך הפלילי, ובכל המיחוס לה בכתב האישום, מהווה הודאה אף לעניינים נשוא תובענה זו, והיא מושתקת ולטעון אחרת מבהודאתה.

116. לעניין יסוד הנזק, הרי שנגרם למבקשות – כמו גם ליתר חברי הקבוצה – נזק בלתי ממוני המתבטא בפגיעה באוטונומיה של הפרט המוצאת ביטוי בהיחשפות לא רצונית לאוויר מזוהם תוך העמדה בסיכון בריאותי חמור. כמו כן, יתבקש פיצוי בגין פיקוח רפואי והוצאות שיתלוו לכך בעתיד.

117. נזקים מסוג זה הוכרו בפסיקה כבני תביעה.

118. סעיף 2 לפקודת הנזיקין מגדיר נזק באופן רחב כ-"אבדן חיים, אבדן נכס, נוחות, רווחה גופנית או שם-טוב, או חיסור מהם, וכל אבדן או חיסור כיוצאים באלה."

119. נוסף על הוראת החוק כאמור, הרי שנזקים בלתי ממוניים כבתביעה דנן הוכרו כראויים להיתבע בתביעה ייצוגית גם בפסק-דינו של ביהמ"ש העליון בעניין תנובה (פסקה 11 לפסק-דינה של כבי השופטת נאור):

"החדרת תוספת של סיליקון לחלב בניגוד לתקן היא פגיעה באוטונומיה של הפרט... אינני סבורה שעלינו לקבוע, כי רק נזק ממוני יכול להצדיק תביעה ייצוגית. לתובע נגרם, לכאורה, נזק לא ממוני שאיננו עניין של מה בכך, ודי בכך כדי להכשיר את תביעתו כתביעה ייצוגית."

120. בפסק-דינו של ביהמ"ש העליון בע"א 243/83 עיריית ירושלים נ' אלי גורדון, פ"ד לט(1) 113, נאמרו הדברים הבאים בהקשר להגדרת נזק (בעמ' 140):

הגדרה זו רחבה היא הן לעניין הפגיעות הנזכרות ברישא והן לעניין אלה הנזכרות בסיפא .. היא כוללת את כל סוגי הנזק, בין פיסי ובין שאינו פיסי, בין ממוני ובין שאינו ממוני. ביסוד ההגדרה עומדת המציאות המוחשית. היא משתרעת הן על נזק פיסי והן על נזק כספי; הן על פגיעה בתחושות גופניות ונוחות, שיש להן ביטוי פיסי, והן על פגיעה בתחושות גופניות ונוחות, שיש להן ביטוי פיסי. לא היה מקום, על-כן, מבחינת היקפו של המושג "נזק", שלא לכלול בחובו שלילת נוחות גופנית, סבל נפשי ופחד, שאין להם ביטוי פיסי.

121. כאמור, סעיף 20(ה) לחוק תובענות ייצוגיות קובע במפורש כי אין מניעה לתבוע בתביעה ייצוגית פיצוי בגין נזק שאינו ממוני:

"בית המשפט לא יפסוק בתובענה ייצוגית פיצויים בלא הוכחת נזק, למעט בתביעה כמפורט בפרט 9 בתוספת השניה, ואולם אין באמור כדי למנוע פסיקת פיצויים בשל נזק שאינו נזק ממון."

122. לענייננו, נגרמה למבקשות ולחברי הקבוצה פגיעה באוטונומיה, בחשיפתם הלא רצונית של המבקשות לחומרים מסוכנים, החומרים המבוארים דלעיל, תוך העמדתם בסיכון בריאותי חמור, והכל ללא היתר, ללא רשות, ובניגוד מוחלט לדין.

123. הפגיעה באוטונומיה של הפרט הוכרה כבת-פיצוי בהקשרים שונים, ראה למשל ע"א 2871/93 **מיאסה עלי דעקה נ' בית חולים כרמל**, תק-על 3/99 (574) בהקשר של ביצוע הליך רפואי ללא הסכמה, ע"א 1338/97 **תנובה נ' ראבי**, פ"ד נז(4) 673 (להלן: "**עניין תנובה**") בהקשר של פגיעה ביכולתו של הצרכן להחליט מה להכניס לפיו. **בעניין דעקה** נאמרו הדברים הבאים באשר לראש נזק זה (עמ' 672-673):

"השאלה הראשונה אשר יש להתייחס אליה בעניין זה היא, אם הנזק הכרוך בפגיעה בכבודה של המערערת ובאוטונומיה שלה הוא 'נזק' כמובנו בפקודת הנזיקין [נוסח חדש]. לדעתי, יש להשיב לשאלה זו בחיוב. המונח 'נזק' מוגדר בסעיף 2 לפקודת הנזיקין (נוסח חדש). הגדרה זו היא רחבה, ומתייחסת ל-'אבדן חיים, אבדן נכס, נוחות, רווחה גופנית או שם טוב, או חיסור מהם, וכל אבדן או חיסור כיוצאים באלה'.

במסגרת הגדרה זו, ניתנה הגנה לאינטרסים בלתי מוחשיים רבים. כך, ניתן פיצוי בגין נזק לא רכושי - למשל, כאב וסבל - הכרוך בנזק גוף שנגרם לניזוק. נוכח רוחבה הניכר של הגדרה זו, נפסק כי פגיעה בנוחות גופנית, סבל ופחד, גם אם אין להם כל ביטוי פיזי, וגם אם אין הם מתלווים לפגיעה פיזית כלשהי, עשויים להוות נזק בר פיצוי בנזיקין (ע"א 243/83 עיריית ירושלים נ' גורדון, (להלן - עניין גורדון, בעמ' 139). על פי גישה זו, מגנה פקודת הנזיקין [נוסח חדש] גם '... על האינטרס של הניזוק בנפשו, בנוחותו ובאשרו' (שם, בעמוד 141). לפיכך, נקבע כי למי שהוטד כתוצאה מהליך פלילי אשר נבע כתוצאה מנקיטה רשלנית של הליך פלילי מוטעה כנגדו, עומדת זכות לפיצוי בגין פגיעה זו כלפי הרשות התובעת (שם).

בשורה של פסקי דין שניתנו לאחר אותה פרשה, הלכו בתי המשפט בדרך דומה ופסקו פיצויים בגין פגיעות באינטרסים לא מוחשיים של תובעים בנזיקין. כך נקבע כי הנזק המוראלי ועוגמת הנפש שנגרמו לבעל זכות יוצרים עקב הפרת זכותו, הינו נזק בר פיצוי (ראו פסק-דינו של המשנה לנשיא, השופט ש' לוי, בע"א 4500/90 הרשקו נ' אורבוך, בעמ' 432). כך נפסק גם לגבי הפגיעה בכבודו ובחירותו של אדם, הטבועה בעצם אשפוז בכפייה ושלא כדין בבית חולים לחולי נפש (פסק דינה של השופטת נתניהו בע"א 558/84 כרמלי נ' מדינת ישראל, (להלן - עניין כרמלי),

בעמ' 772). באופן דומה, נקבע כי הסבל שנגרם לאשה, הטבוע בעצם העובדה שבעלה גירש אותה בעל כורחה, מהווה נזק בר פיצוי (ראו פסק דינו של השופט גולדברג בע"א 1730/92 מצראווה נ' מצראווה, בפסקה 9 לפסק הדין).

הוא הדין בפגיעה בכבודו של אדם וברגשותיו, אשר מהווים ראש נזק עיקרי בעוולת התקיפה ובעוולה של כליאת שווא (ראו McGregor On H. Damages at p. 1024, 1026).

אני סבור, על רקע זה, כי יש לראות גם בפגיעה בכבודו של אדם ובזכותו לאוטונומיה, הטבועה בביצוע פרוצדורה רפואית בגופו שלא בהסכמתו המודעת, משום נזק בר פיצוי בדיני הנזיקין. הפגיעה, שלא כדין, ברגשותיו של אדם כתוצאה מאי כיבוד זכותו היסודית לעצב את חייו כרצונו, מהווה פגיעה ברווחתו של אותו אדם, והיא נכנסת לגדר הגדרת 'נזק' האמורה. זאת, בין אם נראה בה משום פגיעה ב'נוחותו' של אדם, ובין שנראה בה משום 'אבדן או חיסור כיוצאים באלה', כלשון הגדרת נזק בסעיף 2 לפקודה. אכן, עמדנו על מרכזיותה של הזכות לאוטונומיה בעיצוב זהותו וגורלו של האדם בחברה בה אנו חיים. ראינו את חשיבותה של זכות זו ליכולתו לחיות כפרט חושב ועצמאי. מתבקשת המסקנה כי זכות זו היא חלק חיוני, בלתי נפרד, באינטרס של אדם בנפשו, בנוחותו ובאושרו'...

124. דברים דומים באשר לזכות לאוטונומיה נאמרו ע"י כב' השופטת נאור בעניין תנובה, בעמ' 692:

'הטעיה בדבר תכולת החלב במקרה זה היא, לכאורה, בגדר פגיעה באוטונומיה של הפרט. אנו עוסקים במוצר מזון. זכותם של צרכנים היא לקבוע מה יכניסו לפיהם ולגופם וממה יימנעו. מי שרוצה, למשל, לצרוך רק מזון כשר, ויסתבר לו בדיעבד שהמזון שהוצג תוך הטעיה איננו כזה, יחוש תחושת גועל ופגיעה באוטונומיה שלו. כך יחוש גם מי שצורך רק מזון אורגני והסתבר לו בדיעבד שמזון שפורסם כמזון אורגני איננו כזה. מי שמבקש לקנות חלב דל שומן דווקא, לא יסכין עם כך שימכרו לו תוך הטעיה חלב שבו אחוז השומן גבוה, ולהפך. בכל המקרים הללו ובמקרים רבים אחרים שניתן להעלות על הדעת, ישנה פגיעה באוטונומיה של הפרט, אף שאין עמה נזק גוף או סכנה ממשית לנזק גוף. לכל צרכן וצרכן העדפות בנוגע למזונותיו, העדפות המבטאות לעתים את האידיאולוגיה בה הוא מאמין כדרך לחיים נכונים או בריאים. אכן, זה שאינו שומר כשרות יוכל לומר לשומר הכשרות: מה קרה אם אכלת מזון שאינו כשר; לא נגרם לך כל נזק. לא זו השקפתו של מי שמבקש לשמור על כשרות או לאכול רק מזון אורגני או מזון דל שומן.'

125. לעניינו, קיימת פגיעה חמורה באוטונומיה של הפרט המוצאת ביטוי בהיחשפות לא רצונית לאוויר המזוהם בחומרים מסוכנים. אכן, כפי שקיימת לצרכן הזכות לאוטונומיה בדבר מה שייכנס לפיו, כך

יש גם לתושב זכות לאוטונומיה בדבר האוויר אותו הוא נושם: זכותו של התושב היא להימנע מחשיפה לחומרי מסוכנים הנפלטים שלא כדין ובניגוד לתקנים ממפעלים מזהמים. פגיעה זכות יסודית זו דינה לזכות את הנפגע בפיצוי כספי וזאת בהתאם לעיקרון "המזהם ישלם".

126. הפגיעה באוטונומיה לענייננו היא חמורה בהרבה מזו שבגינה אושרה בקשה לאישור תביעה ייצוגית בעניין תנובה: באותו עניין, החומרים שהוחדרו לגופו של התובע הוכחו כלא מזיקים. לענייננו, את האוויר המזוהם נשמו המבקשים וחברי הקבוצה תוך שהם מועמדים באל-כורחם בסיכון בריאותי חמור.

127. בנוסף, עומדת למבקשות עילת תביעה בראש נזק נוסף, שהינו עלות פיקוח רפואי ("Medical Monitoring"). מדובר בראש נזק מוכר וידוע בפרט בשיטת המשפט האמריקאי בהקשר של תביעות ייצוגיות שעניינן מפגעים.

128. בשל זיהום האוויר, ברי כי זכותם של התושבים המתגוררים בסמיכות לאזור הזיהום, וזאת עד למרחק של 3,000 מטר, ולמעשה מדובר בכלל תושבי העיר דימונה, לבצע בדיקות רפואיות על כל העלויות הכרוכות בכך ובכלל זאת עלויות הבדיקה, אובדן ימי עבודה, עלות הנסיעות, וכיוצא"ב והכול לאורך תקופת זמן ממושכת. בעלויות אלו על המשיבה לשאת בשל חשיפת התושבים לחומרים מסוכנים.

129. במשפט האמריקאי המדובר בסעד מקובל במקרים בהם טרם נתגלו נזקים כתוצאה מחשיפה לחומרים מסוכנים. כך למשל, בהסכם פשרה שהושג בעניין Smith ed. Al V. ABC Corporation (Case No. CV-00-1234) דובר בתביעה ייצוגית כנגד חברה שמוצריה כללו רכיבי אסבסטוס.

130. הפיצוי באותו עניין ניתן הן למי שסבל ממחלות כתוצאה מהשימוש, אך גם נפסק פיצוי בשיעור 1000 דולר לכל מי שנחשף למוצרים אך טרם נתגלו בו תסמיני מחלה. הפיצוי הנ"ל ניתן בעבור השגחה רפואית.

131. לענייננו, יש להורות למשיבה להעמיד קרן אשר תכסה את העלויות הכרוכות בהשגחה רפואית ובכלל זה הבדיקות וההוצאות הנלוות לכך. יש אף להורות למשיבה ליידע ולתמרץ את חברי הקבוצה לבצע בדיקות כאמור מעת לעת.

132. לעניין הקשר הסיבתי, איש לא יחלוק כי מבחן הצפייות מתקיים, שכן נזקים מהסוג שנגרמו ניתנים בנקל לצפייה מקום בו פולט מפעל חומרים מסוכנים לאוויר עת סמוך הוא לאזורים מאוכלסים.

133. הקשר הסיבתי נתקיים גם בהתאם למבחן הסיכון, שכן הנזק מצוי במתחם הסיכון אותו יצרה המשיבה בפליטת החומרים המסוכנים, והן בהתאם למבחן "השכל הישר".

134. המסקנה המתחייבת היא כי עילת הרשלנות עומדת למבקשות.

(2) עוולת הפרת חובה חקוקה

135. סעיף 63 לפקודת הניקין קובע באופן הבא :

(א) מפר חובה חקוקה הוא מי שאינו מקיים חובה המוטלת עליו על פי כל חיקוק - למעט פקודה זו - והחיקוק, לפי פירושו הנכון, נועד לטובתו או להגנתו של אדם אחר, וההפרה גרמה לאותו אדם נזק מסוגו או מטבעו של הנזק שאליו נתכוון החיקוק; אולם אין האדם האחר זכאי בשל ההפרה לתרופה המפורשת בפקודה זו, אם החיקוק, לפי פירושו הנכון, התכוון להוציא תרופה זו.

(ב) לענין סעיף זה רואים חיקוק כאילו נעשה לטובתו או להגנתו של פלוני, אם לפי פירושו הנכון הוא נועד לטובתו או להגנתו של אותו פלוני או לטובתם או להגנתם של בני-אדם בכלל או של בני-אדם מסוג או הגדר שעמם נמנה אותו פלוני.

136. לעוולת הפרת חובה חקוקה חמישה יסודות (ראה פס"ד ועקנין בעמ' 139): (א) קיום חובה המוטלת על המזיק מכוח חיקוק (ב) החיקוק נועד לטובתו של הניזוק (ג) המזיק הפר את החובה המוטלת עליו, (ד) ההפרה גרמה לניזוק נזק (ה) הנזק אשר נגרם הוא מסוג הנזקים אליו נתכוון החיקוק.

137. לענייננו, הפרה המשיבה את הוראת הוראת סעיף 4 לחוק למניעת מפגעים, תשכ"א 1961 הקובעת כי :

(א) לא יגרום אדם לזיהום חזק או בלתי סביר של האויר, מכל מקור שהוא, אם הוא מפריע, או עשוי להפריע, לאדם המצוי בקרבת מקום או לעוברים ושבים.

(ב) זיהום אויר, לענין סעיף זה – זיהום על ידי עשן, גזים, אדים, אבק וכיוצא בזה.

138. בנוסף, הפרה המשיבה את ההוראות הקבועות בתקן הנכלל ברשיון העסק של המפעל. כידוע – תקנים דינם כחוק. אם לא די בכך, הפרה המשיבה גם את הוראת סעיף 14 לחוק רישוי עסקים, תשכ"ח 1968.

139. בנוגע להיותו של חיקוק כזה שנועד לטובת הניזוק נקבע בעניין ועקנין כי "חיקוק בא לטובתו או להגנתו של אחר, אם אותו חיקוק קובע נורמות ורמות התנהגות, אשר נועדו להגן על האינטרסים של הפרט" (שם, בעמ' 141).

140. לענייננו, אין כל ספק כי דברי החקיקה שצוינו לעיל נועדו לטובת ואף להגנת הציבור - ובכלל זאת המבקשות - וזאת ניתן ללמוד בנקל גם מנוסח הסעיפים עצמם כמו גם מתכלית החוק.

141. בהקשר לתכלית ההוראה שברישיון העסק, הרי שעל היותן מיועדות להגן על המבקשות ועל חברי הקבוצה ניתן גם ללמוד מנוסחו של סעיף 10א לחוק רישוי עסקים, שכותרתו "תקנות איכות הסביבה":

"10א. השר לאיכות הסביבה, בהתייעצות עם שר הבריאות, רשאי להתקין, לכלל העסקים טעוני הרישוי או לסוגים מהם, תקנות להבטחת איכות נאותה של הסביבה ולמניעת מפגעים ומטרדים, ולרבות תקנות שענינן הוראות בנוגע להזרחת מועסקים, לצורך הבטחת המטרות האמורות."

142. לעניין התנאי כי ייגרם לניזוק נזק, הרי שהנזקים שנגרמו פורטו דלעיל בקשר לעוולת הרשלנות. נזקים אלו מקורם בפועלה של המשיבה ומכאן שמתקיים קשר סיבתי כנדרש, כמפורט לעיל.

143. לעניין התנאי החמישי לקיום העוולה, הרי אין כל ספק כי הנזקים מהסוג שנגרמו הינם נזקים אותם התכוונו החיקוקים המצוינים לעיל למנוע, ואין כל סיבה להניח אחרת.

(3) עוולת מטרד ליחיד

144. סעיף 44א(א) לפקודת הנזיקין קובע באופן הבא:

"מיטרד ליחיד הוא כשאדם מתנהג בעצמו או מנהל את עסקו או משתמש במקרקעין התפוששים בידו באופן שיש בו הפרעה של ממש לשימוש סביר במקרקעין של אדם אחר או להנאה סבירה מהם בהתחשב עם מקומם וטיבם; אך לא ייפרע אדם פיצויים בעד מיטרד ליחיד אלא אם סבל ממנו נזק."

145. לענייננו, אין כל ספק כי החומרים המסוכנים שנפלטו ממפעל של המשיבה מהווים מטרד ליחיד וכי כתוצאה נגרם למבקשות נזק.

146. יצוין בהקשר זה כי סעיף 13 לחוק למניעת מפגעים, תשכ"א 1961 מצוין במפורש כי לעניין פקודת הנזיקין "דין כל הפרה של הוראת חוק זה כדין מטרד ליחיד", ומכאן שהפרת סעיף 4א(א) לאותו חוק מהווה מטרד ליחיד לענייננו.

ג. התקיימות התנאים לאישור התביעה כייצוגיות

147. סעיף 8א(א) לחוק תובענות ייצוגיות קובע כי:

9. (א) המשפט רשאי לאשר תובענה ייצוגית, אם מצא שהתקיימו כל אלה:

- (1) **התובענה מעוררת שאלות מהותיות של עובדה או משפט המשותפות לכלל חברי הקבוצה, ויש אפשרות סבירה שהן יוכרעו בתובענה לטובת הקבוצה;**
- (2) **תובענה ייצוגית היא הדרך היעילה וההוגנת להכרעה במחלוקת בנסיבות העניין;**
- (3) **קיים יסוד סביר להניח כי ענינם של כלל חברי הקבוצה ייוצג וינהל בדרך הולמת; הנתבע לא רשאי לערער או לבקש לערער על החלטה בענין זה;**
- (4) **קיים יסוד סביר להניח כי ענינם של כלל חברי הקבוצה ייוצג וינהל בתום לב.**

148. להלן נעמוד על התקיימות תנאים אלו כסדרם.

149. יובהר ראשית, כי בהתאם להוראות חוק תובענות ייצוגיות תפקידו של בית המשפט הנכבד הוא להגדיר את קבוצת התובעים, כאמור בסעיף 10(א) לחוק בו מצויין כי "אשר בית המשפט תובענה ייצוגית, יגדיר בהחלטתו את הקבוצה שבשמה תנוהל התובענה".

150. המבקשות יטענו כי על קבוצת התובעים לכלול את כל התושבים בעיר דימונה.

151. לעניין גודל הקבוצה, המבקשות יטענו כי ככל שידוע להן כוללת הקבוצה כ-33,400 איש.

152. התנאי הראשון לאישור התביעה הייצוגית הינו כי התובענה מעוררת שאלות משותפות – לכלל חברי הקבוצה – של עובדה ומשפט.

153. לענייננו, איש לא יחלוק כי התובענה מעוררת שאלות רבות המשותפות לכלל חברי הקבוצה, שכן:

(א) חברי הקבוצה כולם סבלו משך תקופה ארוכה מפגיעה באוטונומיה המוצאת ביטוי בחשיפתם הלא רצונית לחומרים מסוכנים ובהעמדתם בסיכון בריאותי חמור.

(ב) המשיבה ביצעה כלפי כלל חברי הקבוצה את עוולות המפורטות לעיל, קרי: רשלנות, הפרת חובה חקוקה ומטרד ליחיד.

(ג) חברי הקבוצה זכאים כולם לפיצוי מהמשיבה בשל הפגיעה באוטונומיה כמפורט לעיל, וכמו כן לפיצוי בגין השגחה רפואית.

154. התנאי השני הוא כי התובענה הייצוגית היא הדרך ההוגנת והיעילה להכריע בסכסוך בנסיבות העניין.

155. בהקשר זה, מן הראוי לחזור ולציין המטרות שביסוד חוק תובענות ייצוגיות, המפורטות בו בסעיף 1, וכוללות בין השאר את המטרות של "אכיפת הדין והרתעה מפני הפרתו", "מימוש זכות הגישה לבית המשפט", "מתן סעד הולם לנפגעים מהפרת הדין" וכן "ניהול יעיל, הוגן וממצה של תביעות".

156. לענייננו, יש באישור התביעה הייצוגית כדי להגשים את המטרות שצוינו לעיל בכללותן.

157. ראשית, יש בהגשת תביעה ייצוגית זו בכדי לתרום משמעותית להרתעה של המשיבה – ומעוללים כדוגמתה – מלפגוע בצורה חמורה בציבור במקרים כדוגמת המקרה נשוא תובענה זו.

158. המבקשות סבורות כי נושא איכות הסביבה הינו אולי המשמעותי ביותר בו עשוי כלי התובענה הייצוגית לשמש בכדי להוביל לשיפור חייהם של תושבי מדינת ישראל, ובפרט אלו המתגוררים בקרבה למפעלים בעלי פוטנציאל גבוה לזיהום אוויר.

בתובענות ייצוגיות כדוגמת זו יהא בכדי לתמרץ מפעלים מזהמים לנקוט באמצעי זהירות מראש, ולא בדיעבד לאחר שנגרם כבר הנזק. בתובענות ייצוגיות מסוג זה יהא על מנת לנטרל את התמריצים הכלכליים להמשיך ולזהם.

159. שנית, תובענה זו היא הכרחית על מנת לממש את זכאותם לפיצוי של חברי הקבוצה כלפי המשיבה.

160. כפי שיובהר להלן, בית המשפט הנכבד יתבקש לפסוק פיצוי בסכומי כסף, כאמור בטבלה שלהלן. סכומים אלו אין די בו על מנת לתמרץ תובע לפתוח בהליך משפטי מורכב ומסובך כנגד גופים עוצמתיים במיוחד כדוגמת המשיבה, וראה בהקשר זה את הדברים שנאמרו ברע"א 4556/94 טצת ואח' נג' זילברשץ ואח', פ"ד מט (5) 774, בעמ' 784.

161. לעניין הייצוג ההולם, הרי שהמבקשות הינן בעלות אמצעים כלכליים הנדרשים לשם ניהול ההליך. המבקשות ייוצגו ע"י הח"מ. ב"כ המבקשות מבטיח להעמיד לרשות הקבוצה ייצוג משפטי ככל שיידרש על מנת לממש את זכויות החברים בקבוצה.

162. לעניין דרישת תום-הלב, הרי שתביעה זו הוגשה בתום-לב בידי המבקשות אשר נפגעו בצורה קשה ממעשיה של המשיבה ומעוניינים המה לזכות בפיצוי המגיע להן וכן לפעול על מנת להרתיע את המשיבה מפני מעשים דומים בעתיד.

ד. על הסעדים המבוקשים

163. כאמור לעיל, נגרם נזק לתושבים אשר התגוררו החל מיום 10.5.01 בסמיכות למפעל המזהם "כיתן דימונה". שיעור הנזקים מפורט בטבלה מס' 3 המצ"ב להלן:

טבלה מס' 3 – פיצוי לחברי הקבוצה

ישוב	מרחק מהמפעל	מס' תושבים	פיצוי- אוטונומיה	פיצוי- השגחה רפואית	סה"כ לאדם	סה"כ לישוב
דימונה	עד 3,000 מ'	33,400 איש	5,000 ש"ח	2,000 ש"ח	7,000 ש"ח	233,800,000 ש"ח
סך כולל	---	33,400 איש	---	---	---	233,800,000 ש"ח

164. ככל שידוע למבקשות – וכמפורט בטבלה 3 – כוללת קבוצת התובעים כ-33,400 איש.

165. המבקשות יטענו כי יש לפצות כל תושב בגין הפגיעה באוטונומיה והעמדה בסיגון כמפורט לעיל. בנוסף, יש לפצות כל חבר בקבוצה בגין השגחה רפואית בעתיד והעלויות הכרוכות בכך, וזאת כמפורט בטבלה מס' 3.

166. בחישוב כולל של כלל התובעים, בהתאם למקום המגורים, מדובר בפיצוי בסך 233,800,000 ש"ח.

167. בתביעה זו, ניתן יהיה לאתר את הזכאים לפיצוי באמצעות רישומים המצויים בידי הרשויות המקומיות ו/או משרד הפנים באזור ולפצות את התושבים באופן אינדוידואלי.

168. "דרך המלך" במתן סעד במסגרת תביעה ייצוגית הינה באמצעות פסיקת פיצוי אינדוידואלי לכל חבר בקבוצת התובעים.

169. בהקשר זה, קובע סעיף 20(א) לחוק תובענות ייצוגיות באופן הבא:

(א) הכריע בית המשפט בתובענה הייצוגית, כולה או חלקה, לטובת הקבוצה שבשמה נוהלה התובענה הייצוגית, כולה או חלקה, רשאי הוא במסגרת החלטתו על מתן פיצוי כספי או סעד אחר לחברי הקבוצה להורות, בין השאר, הוראה כמפורט להלן, לפי הענין, ובלבד שלא יהיה בכך כדי להכביד במידה העולה על הנדרש על חברי הקבוצה או על בעלי הדין:

(1) על תשלום פיצוי כספי או על מתן סעד אחר, בשיעור ובאופן שיקבע, לכל אחד מחברי הקבוצה שהוכחה זכאותו לפיצוי או לסעד כאמור;

(2) על כך שכל חבר קבוצה יוכיח את זכאותו לפיצוי כספי או לסעד אחר;

(3) על תשלום פיצוי כספי בסכום כולל ועל אופן חישוב חלקו של כל חבר קבוצה, ובלבד שסכום הפיצוי הכולל ניתן לחישוב מדויק על יסוד הראיות שבפני בית המשפט; הורה בית המשפט על תשלום פיצוי כספי

בסכום כולל כאמור, רשאי הוא להורות בדבר חלוקה בין חברי הקבוצה, באופן יחסי לנזקיהם, של יתרת הסכום שתיוותר אם חבר קבוצה, אחד או יותר, לא דרש את חלקו, לא הוכיח את זכאותו לפיצוי או לסעד, לא אותר או שלא ניתן לחלק לו את חלקו מסיבה אחרת, ובלבד שחבר קבוצה לא יקבל פיצוי כספי או סעד אחר מעבר למלוא הפיצוי או הסעד המגיע לו; נותרה יתרת סכום לאחר החלוקה לחברי הקבוצה כאמור, יורה בית המשפט על העברתה לאוצר המדינה."

170. החוק קובע מנגנון גמיש במסגרתו יהא רשאי ביהמ"ש לקבוע כיצד ניתן יהיה להוכיח את נזקם האישי של החברים בקבוצה, כאשר בהתאם לסעיף 20(א)(3) יתרת הכספים – אשר לא יידרשו – תועבר לאוצר המדינה.

171. לחילופין, במידה ויתגלו קשיים באיתור חברי קבוצת התובעים, ניתן יהיה ליישם את עקרונות "הפיצוי לטובת הציבור" הקבועים בסעיף 20(ג) לחוק:

"מצא בית המשפט כי פיצוי כספי לחברי הקבוצה, כולם או חלקם, אינו מעשי בנסיבות הענין, בין משום שלא ניתן לזהותם ולבצע את התשלום בעלות סבירה ובין מסיבה אחרת, רשאי הוא להורות על מתן כל סעד אחר לטובת הקבוצה, כולה או חלקה, או לטובת הציבור, כפי שימצא לנכון בנסיבות הענין."

172. פסיקת סעד לטובת הציבור הוכרה גם כסעד ראוי בפסק-דינה של כבוד השופטת נאור בענין תנובה נ' ראבי (בעמ' 687):

"שאלת הסעד ושאלת הגדרתה של "הקבוצה" הן שאלות שיש ביניהן, כפי שנראה, קשר גומלין הדוק. בית המשפט עמד בצדק על כך שאין דרכם של צרכנים לשמור קבלות בגין רכישת החלב, ויהיה קושי במשפט עצמו בהבאת ראיות בידי תובעים פוטנציאליים. נראה לי שפתרון אפשרי לקושי בזהווי חברי הקבוצה שסביר שאכן יתעורר הוא שייקבע פיצוי לטובת הקבוצה או לטובת הציבור..."

לבית המשפט סמכות רחבה לקבוע את הסעד, ועמדתו היא שגם בתביעות לפי חוק הגנת הצרכן ניתן לקבוע סעד לטובת הציבור או סעד לטובת הקבוצה."

173. המבקשות סבורות כי מן הראוי שהפיצוי לטובת הציבור – לפחות בחלקו, יוקצה לגופים שמטרתם המוצהרת היא הגנת איכות הסביבה, ובפרט גופים הפועלים בישוב ובאזור אשר נפגעו כאמור לעיל.

ה. סיכום

174. תביעה זו – והבקשה לאשרה כייצוגית – עניינן בפרשה חמורה ביותר שנתגלה בישראל בהקשר של מפגעים סביבתיים.

175. בבדיקות פתע שנתבצעו בארובות המפעל "כיתן דימונה" שבבעלות המשיבה, נתגלו חריגות מהתקן הקבוע ברשיון העסק של המפעל בסוגים שונים של מזהמים ורעלנים שנעו בין עשרות לבין מאות אחוזים מהמותר בתקן. כעת, לאחר חקיקת חוק תובענות ייצוגיות נפתחת הדרך בפני המבקשות – וכלל חברי הקבוצה – להשיג את הפיצוי המגיע להם במסגרת ההליך הייצוגי.

176. לעת סיום, מן הראוי להביא מדבריו המאלפים של כב' השופט מגן בב"ש 276/05 **מדינת ישראל נ' מילועוף** (מצ"ב כנספח " " לבקשה זו):

עד עתה היינו עסוקים ב"בנית הארץ" ולא התפנינו לקטנות כגון הטיפול במוצרי הפסולת וניקוי הזיהום שנוצר. כעת, כשמפרץ חיפה מכוסה בענני פסולת רעילה שנפלטת מארובות המפעלים בסביבה, כאשר הנחלים ספוגים חומרים רעילים, כאשר האדמה מלאה חומרים מסוכנים (אזכיר רק את שאריות האסבסט בסביבות נהריה) וכאשר הים מלא חומרים מסוכנים, הגיעה העת לומר עד כאן שבת הגדול. כל עוד ניתן להציל לפחות חלק מארצנו ולהחזירה למצב שיאפשר חיים בריאים, ראוי לפעול. ברור שיש לכך מחיר, כשם שיש מחיר לטיפול בזיהום. אם בחיים רצוננו, אין מנוס מלהתחיל לפעול ולו בשעה מאוחרת זו.

177. מכל האמור לעיל מתבקש בית המשפט הנכבד:

(א) להורות כי המשיבה תשלם לכל אחד מחברי הקבוצה פיצוי כספי בגין הפגיעה באוטונומיה של הרצון והעמדה בסיכון בריאותי, וכמו כן להורות כי המשיבה תעמיד קרן למטרת השגחה רפואית ("Medical Monitoring") לחברי הקבוצה. סה"כ הפיצוי הכולל הינו 233,800,000 ש"ח.

(ב) להורות כי יתרת הכספים שלא יידרשו מהקרן כאמור בסעיף (א) לעיל תועבר למטרות ציבורית הקשורות לאיכות הסביבה.

(ג) להורות על פסיקת פיצוי מיוחד למבקשות ועל תשלום שכר טרחת עורך-דין לעורך הדין המייצג בהתאם לשיקול דעתו של ביהמ"ש הנכבד וכן על תשלום והוצאות משפט.